

HEGEDŰS ANDREA

Eligazodás az élettársi kapcsolat különféle változatainak útvesztőjében*

„Ami az ünnepi kötetből kimaradt...”
Filó Erikának szeretettel

Előszó

Jelen munka megírására az a személyes tapasztalatból merített tény sarkallt, hogy mind a laikusok, mind a jogászai szakma képviselői számára fejtörést okoz, az élettársi kapcsolatok újfajta rendszerében való eligazodás.

Az átláthatatlanságot az újonnan egymást követően megjelent bejegyzett élettársi kapcsolatról szóló két törvény¹, és e törvények által módosított nagyszámú egyéb vonatkozó jogszabály, valamint a kodifikációs folyamat során napvilágot látott számos elképzelés, a „végső” eredményként kihirdetésre került új Ptk., majd az ismét folytatódó kodifikáció, továbbá az érintett jogszabályok hatályba lépése körüli bizonytalanságok, vagyis a szabályozás „sokszínűsége” generálta.

Leszögezhető tehát, hogy korábban a jogalkotás „mostohagyermek”-ként kezelt élettársi kapcsolatot illetően jogi szabályozás hiányára immár nem panaszkodhatunk.

Valóban nem egyszerű a kérdés, a tisztánlátáshoz legalább hét „alapjogszabály”², és számos egyéb, részterületet érintő apróbb jogszabály áttanulmányozására volt szükség, me-

* Kézirat lezárva: 2011. január 31.

¹ 2007. évi CLXXXIV. törvény – a bejegyzett élettársi kapcsolatról; a 2009. évi XXIX. törvény – A bejegyzett élettársi kapcsolatról, az ezzel összefüggő, valamint az élettársi viszony igazolásának megkönnyítéséhez szükséges egyes törvények módosításáról (továbbiakban: Bét.)

² 1959. évi IV. törvény – A Polgári Törvénykönyvről (továbbiakban: Ptk.); 2009. évi CXX. törvény – A Polgári Törvénykönyvről (továbbiakban: új Ptk.); Ehhez kapcsolódóan szeretném leszögezni, hogy a 2010. évi LXXIII. törvény a Polgári Törvénykönyvről szóló 2009. évi CXX. törvény hatályba lépéséről, valamint az ezzel összefüggő törvénymódosításokról, úgy rendelkezett, hogy az új Ptk. nem fog hatályba lépni. Tekintettel azonban arra, hogy az élettársakra vonatkozó rész – legalábbis főbb vonalaiban – hosszas egyeztetések eredményeként alakult ki, és eredetileg az új Ptk. Harmadik könyveként szabályozni tervezett Családjog Könyv (továbbiakban: CSK.)-ben nyert volna elhelyezést, az arra vonatkozó rendelkezések tehát nagyrészt időtállóknak tűnnek, ezért azok vázlatszerű ismertetésétől nem tekintettem el.

Jelenleg ismét folytatódik a kodifikáció, és tart az új Ptk. „újragondolásának” folyamata a Vékás Lajos akadémikus vezette munkabizottság által, amelynek munkája kapcsán véglegesnek mondható tervezet 2011. végére várható, ami a jelenlegi elképzelések szerint 2013-ban lépne hatályba.

2007. évi CLXXXIV. törvény – A bejegyzett élettársi kapcsolatról;

lyek mellett, hogy olykor önmagukban is nehezen áttekinthetők, időnként egymással sincsenek teljesen összhangban.

Jelen munka, terjedelmi korlátok miatt, csupán az elhatárolások ismertetésére szorítkozik, megjegyezve ugyanakkor, hogy számos további kérdés vetődik fel e rövid tanulmány megírását és remélhetőleg elolvasását követően is.

1. A hagyományos értelemben vett (*de facto*) élettársi kapcsolat³

1.1. Hatályos szabályozás

1.1.1 Az élettársi kapcsolat fogalma, létrejövetele és megszűnése

Az élettársi kapcsolat fogalmát jelenleg a Polgári Törvénykönyv 685/A.§-a határozza meg, amely idevonatkozóan a közelmúltban, 2009.07.01-jei hatállyal módosult. Az új fogalom-meghatározás szerint:

Élettársi kapcsolat áll fenn két olyan házasságkötés vagy bejegyzett élettársi kapcsolat létesítése nélkül közös háztartásban érzelmi és gazdasági közösségben (életközösségben) együtt élő személy között, akik közül egyiknek sem áll fenn mással házassági életközössége, bejegyzett élettársi életközössége vagy élettársi kapcsolata, és akik nem állnak egymással egyenesági rokonságban vagy testvéri, féltestvéri kapcsolatban.⁴

A fogalomból az alábbi következtetéseket vonhatjuk le:

- Élettársi kapcsolatot két, akár külön, akár azonos nemű személy⁵ létesíthet.
- Közös háztartásban, érzelmi és gazdasági közösségben (életközösség) való együttélés a feltétele.
- A kizáró okok köre az új fogalom szerint bővült:
 - A felek ne álljanak egymással egyidejűleg sem házasságban, sem bejegyzett élettársi kapcsolatban. (Formális kapcsolat sem állhat fenn köztük.)
 - A felek ne éljenek mással egyidejűleg életközösségben, vagyis ne éljenek házasságban, bejegyzett élettársi kapcsolatban, vagy élettársi kapcsolatban. (Formálisan fennállhat a kötelek, de életközösségről nem lehet szó.)
- Újként jelennek meg a *relatív akadályok* is, vagyis a felek nem lehetnek egymásnak egyenesági rokonai, illetve testvérei (féltestvérei) sem.

2009. évi XXIX. törvény – A bejegyzett élettársi kapcsolatról, az ezzel összefüggő, valamint az élettársi viszony igazolásának megkönnyítéséhez szükséges egyes törvények módosításáról (továbbiakban: Bét.);

2008. évi XLV. törvény – Az egyes közjegyzői nemperes eljárásokról (továbbiakban: Kjnp.);

1982. évi 17. tvr. – Az anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviselésről (továbbiakban: Atvr.); 2010. évi I. törvény – Az anyakönyvi eljárásról.

³ A jogirodalom, elhatárolva az élettársi kapcsolat „alap” változatát az újonnan létrehozott kategóriáktól, vagyis a nyilvántartásba vett és bejegyzett élettársaktól, egyre gyakrabban *de facto élettársaknak* nevezi őket. Ld. Szakértői Javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez. (szerk: Vékás Lajos) Complex Kiadó, Budapest, 2008. (továbbiakban: Szakértői Javaslat) 470.

⁴ A korábbi fogalmat módosította a Bét. 6.§-a. (Hatályos 2009. július 1-jétől.)

⁵ Az Alkotmánybíróság 14/1995. (III. 13.) AB határozatában foglaltaknak megfelelően, a férfi és nő kitétel két személyre változott. A felek nemének tehát többé nincs jelentősége. A vonatkozó módosítást bevezette az 1996. évi XLII. törvény.

- Az élettársi kapcsolatot jelenleg *nem kötelező sem regisztráltatni* (ld. az Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartásába a közjegyzőnél bejegyeztetni),⁶ *sem pedig* – kizárólag azonos neműek esetén, az anyakönyvvezetőnél *a bejegyzett élettársi kapcsolatok anyakönyvébe bejegyeztetni* (ld. bejegyzett élettársi kapcsolat)⁷.

Az élettársi kapcsolat az életközösség létesítésével *jön létre*, és *megszűnik*, ha az élettársak egymással házasságot kötnek, bejegyzett élettársi kapcsolatot létesítenek, vagy az életközösségüket megszakítják, illetve valamelyik fél elhalálozik. Mindez a fogalomból vezethető le anélkül, hogy jogszabály kimondaná.

1.1.2. Az élettársi kapcsolat joghatásai

1.1.2.1. Polgári jogi vonatkozások

- *Az élettársi kapcsolatot a Ptk. a „polgári jogi társaság” nevesített eseteként szabályozza*: A házastársakra vonatkozó közös vagyon vélelme rájuk vonatkoztatva nem érvényesül. Az élettársak együttélése alatt az általuk szerzett *közös vagyonnak* olyan arányban lesznek tulajdonosai, amilyen arányban annak megszerzésében közreműködtek. Ha a közreműködés aránya nem állapítható meg, azt azonos mértékűnek kell tekinteni. A háztartásban és a gyermek nevelésében végzett munka a szerzésben való közreműködésnek számít.⁸
- A bírói gyakorlat szerint, ha az élettársak házasságot kötnek, akkor az élettársi viszony alatt szerzett és a házasságba bevitt vagyon a házastársi közös vagyon része lesz, melyre már a házastársi vagyontársaság szabályai vonatkoznak.
- Az élettársnak *törvényes öröklési joga nincs*; élettárs csak végintézkedés útján örökölhet.

1.1.2.2. Családjogi vonatkozásban

- Együtt élő élettársak közös *gyermeke* felett az élettársak mindegyike teljes joggal gyakorolhatja a szülői felügyeleti jogokat. Az apa szülői jogait – ez esetben általában – teljes hatályú apai elismerő nyilatkozat vagy emberi reprodukcióra irányuló eljárásban való részvétel alapozza meg.
- Ha egy gyermekét egyedül nevelő szülő létesít élettársi viszonyt, az élettárs a szülő előző kapcsolatából származó gyermeke felett nem rendelkezik szülői jogokkal; e jogok a vérszerinti szülőt illetik meg. Az élettárs pedig a hagyományos értelemben vett *nevelő szülőnek* minősül.
- *Tartási igényel nem* léphet fel az élettárs élettársával szemben.
- *A lakáshasználat* rendezésére vonatkozóan sem találunk konkrét jogszabályi rendelkezést a hatályos jogban.

1.1.2.3. Egyéb jogi vonatkozásai:

- Más jogágakban az élettársnak, mint *hozzátartozónak* a házastárshoz hasonló jogai lehetnek, így pl.

⁶ Ld. 2. pont.

⁷ Ld. 3. pont.

⁸ Ld. Ptk. 578/G.§

- Munkajog⁹ és társadalombiztosítási jog¹⁰ terén a házastárs jogaival szinte azonos jogokat élvez.
- Az élettárs büntetőjogi vonatkozásban megtagadhatja a tanúvallomást és a nyilatkozattételt.¹¹
- Az élettársi viszony is lehet alapja az összeférhetetlenségnek, pl. bíró nem járhat el hozzátartozójának ügyében, így élettársának ügyében sem.¹²
- A fedezetelvonással járó szerződéseknél a hozzátartozóra vonatkozó hátrányos vélelem vonatkozik az élettársra is.¹³

1.2. Az élettársi kapcsolat szabályozása az új Ptk. Családjog Könyvében¹⁴

1.2.1. Az élettársi kapcsolat fogalma, létrejövetele és megszűnése

Az új Ptk-ban a fogalom a Családjog Könyvben nyer elhelyezést, ezáltal a jogintézmény első ízben nyer családjogi értékelést. A hatályos fogalomhoz képest némi eltérés mutatkozik, az alábbiak szerint:

*Élettársi kapcsolat áll fenn két olyan, házasságkötés nélkül közös háztartásban, érzelmi közösségben (életközösségben) együtt élő személy között, akik közül egyiknek sem áll fenn mással házassági életközössége vagy élettársi kapcsolata, és akik nem állnak egymással vér szerinti leszármazáson vagy örökbefogadáson alapuló egyenesági rokonságban vagy testvéri, féltestvéri kapcsolatban.*¹⁵

- A kizáró okoknál a bejegyzett élettárs azért nem kerül külön kiemelésre, mert az új szabályozás szerint, ahol a törvény házastársat említ, azon a bejegyzett élettársat is érteni kell.¹⁶ A különbség tehát etekintetben csupán látszólagos.
- Változás a fogalomban, hogy a gazdasági közösséget nem tekinti többé a CSK. az élettársi kapcsolat feltételének.
- A relatív akadályok köre pontosításra kerül, hiszen az egyenesági rokonságot kibővíti az örökbefogadás útján keletkezett „egyesági rokonsággal” is.

A CSK-ban kerül sor annak elsőkénti törvényi kimondására, hogy az élettársi kapcsolat az életközösség létesítésével jön létre, és megszűnik, ha az élettársak egymással házasságot kötnek vagy az életközösségük véget ér.

⁹ A Munka Törvénykönyvéről szóló 1992. évi XXII. törvény 139.§ (2) bekezdése szerint az élettárs közeli hozzátartozó. Ld. még pl. 84.§; 90.§; 139.§; stb.

¹⁰ A társadalombiztosítási nyugellátásról szóló 1997. évi LXXXI. törvény 4. § (1) bekezdése; 45. §; 54. §; 96. § (2) bekezdése stb. rendelkezik az élettársakról.

¹¹ Ld. A Büntető Eljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (továbbiakban: Be.) 82. § (1) bekezdése.

¹² Ld. Be. 21.§; és a Polgári Perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény (továbbiakban: Pp.) 13. § (1) bekezdés c) pontja.

¹³ Ptk. 203.§.(2) bekezdés.

¹⁴ Ld. 2.lábjegyzet, új Ptk-hoz fűzött indokolás.

¹⁵ CSK. 3:90.§ (1) bekezdés.

¹⁶ Bét. 3.§ (1) bekezdés b) pontja.

1.2.2. A jogintézményre vonatkozó szabályozás tagolódása a CSK-ban, az élettársi kapcsolat joghatásai

A Családjog könyv „Az élettársi kapcsolat” elnevezésű *Negyedik része* az alábbi címekből és szakaszból áll, mely részletezésből is jól látható, hogy az élettársak számára viszonylag széles körben biztosított jogok kerültek megfogalmazásra.

1. cím: *Általános rendelkezések*

- Az élettársi kapcsolat létrejötte és megszűnése
- Az élettársi kapcsolat családjogi hatásai

2. cím: *Az élettársi tartás*

- Az élettársi tartásra való jogosultság
- A tartásra való érdemtelenség
- A tartási képesség
- A tartás sorrendje az élettárs és a házastárs között
- A rokontartás szabályainak alkalmazása

3. cím: *Az élettársak vagyoni viszonyai*

- Az élettársi vagyoni szerződés
- Az élettársak közti törvényes vagyoni rendszer

4. cím: *Az élettársak lakáshasználatának rendezése*

- A lakáshasználat szerződéses rendezése
- A lakáshasználat bírói rendezése
- Az élettársak közös jogcíme alapján lakott lakás használatának rendezése
- Az élettárs feljogosítása a másik élettárs kizárólagos jogcíme alapján lakott lakás használatára
- A lakáshasználat újrendezése

1.2.3. Az időtartam jelentősége az élettársi kapcsolat jogkövetkezményeinél.

A számos részletkérdésen túlmenően fontos változás, hogy a CSK. a lényegesebb joghatások tekintetében csupán az élettársi kapcsolat *meghatározott ideig tartó fennállásához fűz jogkövetkezményeket*. A tartás és lakáshasználat rendezése kérdésénél alapfeltételként követeli meg, hogy az élettársi kapcsolat a felek között legalább *tíz éve*, illetve amennyiben a kapcsolatból *közös gyermek is származott, legalább egy éve* fennálljon.

Ezen túlmenően a *Kódex Öröklési jog Könyvében* (továbbiakban: ÖK.)¹⁷ is találunk az élettársakra vonatkozó rendelkezéseket. Bár az élettárs *nem lesz törvényes örökös*, öröklési jogcímen azonban holtig tartó *használati jog* illeti meg a közösen használt lakáson és az abban lévő berendezési és felszerelési tárgyakon, ha az életközösség közötté és az örökható között legalább *tíz évig* folyamatosan, és az öröklés megnyíltakor is fennáll.¹⁸ A közös gyermekre ez esetben azért szükségtelen kitérni, mivel a gyermek egyébként is törvényes

¹⁷ Az új Ptk. Hatodik Könyve (továbbiakban: ÖK.).

¹⁸ ÖK. 6:62.§

örökösként jelentkezik, és szülője, mint túlélő élettárs, természetsszerűleg a gyermekkel, az általa megörökölt ingatlanban élhet tovább.

2. A nyilvántartott (regisztrált) élettársi kapcsolat, avagy az Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartását érintő főbb szabályok¹⁹

2.1. Előzmények

Az élettársi kapcsolat keletkezése és megszűnése – ellentétben a házassággal – nem kötődik hatósági aktushoz, kötelező regisztrációhoz. Az utóbbi évtizedekben azonban egyre nő az élettársi kapcsolatok száma, és egyre gyakrabban merül fel velük kapcsolatban személyi és vagyoni viszonyaik (öröklés, társadalombiztosítás, közös vagyon megosztása, stb.) rendezésének szükségessége.

A kapcsolat fennállásának bizonyítása a különféle jogviszonyokban az érdekeltet terheli.

A bizonyítás eddig sok esetben nehézkes volt. Legfeljebb arra volt módja a feleknek, hogy közokiratban, egymást élettársakként elismerő nyilatkozatot tegyenek a közjegyző előtt, vagy e kapcsolatukról a jegyzői kérjenek tanúsítványt pl. egy hitelkérelem elbírálásához.

2.2. Az Élettársi Nyilvántartás bevezetése

A helyzet orvoslására irányuló változás új jogi kategóriát vezetett be. Az *Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartásának* (a továbbiakban: élettársi nyilvántartás) 2010. január 01-jei hatállyal történő alkalmazhatóságával a jogalkotó biztosítja a Ptk. szerinti (de facto) élettársi kapcsolatban élő személyeknek azt a lehetőséget, hogy a hatósági tevékenységet végző közjegyző előtt, kapcsolatuk fennállásáról, illetve arról, hogy az már nem áll fenn, nyilatkozatot tehetnek. E tény a közjegyző bejegyzi a Magyar Országos Közjegyzői Kamara által működtetett számítógépes adatbázisba. A kapcsolat fennállásának ténye ezzel egyszerűen bizonyítást nyerhet.

Az élettársi nyilvántartás tehát igazolja, hogy egymással élettársi kapcsolata áll fenn azoknak, akiknek az élettársi kapcsolat fennállásáról szóló közösen tett nyilatkozata az élettársi nyilvántartásban szerepel.

Igazolhatja a nyilvántartás ugyanakkor azt is, hogy a nyilvántartásban szereplő élettársak élettársi kapcsolata már nem áll fenn.

A nyilvántartásban való részvétel fakultatív.

2.3. Az élettársi nyilvántartás tartalma, kezelése

Az *Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartása* az élettársi kapcsolat fennállása bizonyításának megkönnyítése céljából a következőket tartalmazhatja:

- a) két, cselekvőképes, nagykorú kérelmező által közjegyző előtt közösen tett azon nyilatkozatot, hogy egymással a Polgári Törvénykönyv szerinti élettársi kapcsolatban (a továbbiakban: élettársi kapcsolat) élnek, vagy
- b) legalább az egyik kérelmezőnek a közjegyző előtt tett azon nyilatkozatát, hogy már nem áll fenn élettársi kapcsolata a vele együtt korábban nyilvántartásba vett személlyel.

¹⁹ A nyilvántartás lehetőségét a Bét. vezette be. Az általa létrehozott vonatkozó szabályok beillesztésre kerültek az egyes közjegyzői nemperes eljárásokról szóló 2008. évi XLV. törvénybe (Hatályba lépett: 2010.01.01-jén).

Az élettársi nyilvántartás *nem igazolja* viszont az élettársi kapcsolat fennállását, ha

- a) az élettárs utóbb tett, az élettársi kapcsolat fenn nem állásáról szóló nyilatkozatát az élettársi nyilvántartásba bejegyezték,
- b) az élettársak egyike meghalt vagy
- c) az élettársak bármelyike utóbb házasságot köt vagy bejegyzett élettársi kapcsolatot létesít.

Akik a nyilvántartásban az élettársi kapcsolat fenn nem állásáról szóló nyilatkozat bejegyzéséig együtt szerepelnek, azokról – amíg mindkettőjük él vagy bármelyikük utóbb házasságot nem köt, vagy bejegyzett élettársi kapcsolatot nem létesít – vélemezni kell, hogy egymással élettársi kapcsolatban állnak. *A vélelem megdönthető.*

Az élettársi nyilvántartásba *újabb nyilatkozat nem* jegyezhető be, amíg a korábban nyilvántartásba vett élettársi kapcsolat fennállását az élettársi nyilvántartás igazolja.

Az élettársi nyilvántartás adatait a *közjegyző és az országos kamara (MOKK) kezeli*. Az országos kamara működteti a nyilvántartásban szereplő adatok kezelésére szolgáló, folyamatosan a felhasználók rendelkezésére álló *informatikai alkalmazást*. A számítógépes adatbázis létrehozásának eredményeképpen e bizonyítási eszközhöz az állampolgárok és azon hatóságok, amelyek számára az, feladatuk ellátásához szükséges, komolyabb költség- és időráfordítás nélkül hozzáférhetnek, lényegesen leegyszerűsítve ezzel számos eljárást.

Ezáltal az *(ellen)bizonyítás terhe is átkerül a hivatalos szervekre*.

A közjegyző *tanúsítványt* az érintett személy élettársi nyilvántartásban szereplő adatainak igazolása céljából kizárólag a nyilvántartásban szereplő személynek, illetve az adatigénylésre jogosult más személynek vagy szervnek állíthat ki.

2.4. Az eljárás és annak megindítása

A nyilatkozat felvételére irányuló eljárás az élettársak *közös kérelmére* vagy az élettársi kapcsolat *fenn nem állásáról szóló nyilatkozat esetén bármelyik élettárs kérelmére* indul. Ha a közjegyző csak az egyik élettárs nyilatkozata alapján jegyezte be az élettársi kapcsolat fenn nem állásáról szóló nyilatkozatot, az erről szóló végzést a *másik élettársnak is kézbesíti*.

Közös kérelem esetén a közjegyző illetékességét az élettársak bármelyikének lakóhelye vagy tartózkodási helye megalapítja.

A közjegyző az élettársi kapcsolatra vonatkozó nyilatkozat megtétele előtt – az *általános kioktatási kötelezettsége* keretében – az élettársat *tájékoztatja*, hogy mi tekintendő élettársi kapcsolatnak, az hogyan keletkezik, hogyan szűnik meg és milyen családjogi, vagyoni jogi és öröklési jogi következményekkel jár.

Élettársi kapcsolatra vonatkozó nyilatkozat csak *személyesen* tehető.

Az eljárásban *bizonyításnak nincs helye*.

A közjegyzőnek az élettársi nyilvántartásba történő *bejegyzésről szóló végzése* tartalmazza a nyilvántartásba bejegyzésre kerülő adatokat is; a *jogerős végzésnek ugyanaz a hatálya*, mint a bíróság jogerős ítéletének. A közjegyző az élettársi nyilvántartásba az adatokat a végzés meghozatalával egyidejűleg, a fellebbezésre tekintet nélkül jegyzi be.

2.5. Az Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartásának jelentősége

Bizonyítás megkönnyítése

Az élettársi kapcsolat nyilvántartásba vétele egy *tényhelyzet*en alapuló kapcsolat fennállásának bizonyítását könnyíti meg.

A közjegyző által nyilvántartásba vett élettársi kapcsolat *új jogintézményt nem hoz létre*, csupán lehetőséget ad arra, hogy *nemétől és szexuális irányultságától függetlenül* a (de facto) *élettársi kapcsolatban élő személyek* (további két feltételnek – nem cselekvőképtelen, nagykorú – való megfelelés esetén) kérhessék élettársi kapcsolatuk *nyilvántartásba vételét*.

Joghatás keletkezés

A nyilvántartásba vételhez az eredeti szövegváltozat szerint, további *joghatás* is fűződött,²⁰ hiszen ha *különböző nemű* élettársak a regiszterben szerepeltek, a születés és az attól visszafelé számított 300 nap között, a nyilvántartásba vételhez *apasági vélelem* kapcsolódott. Ennek további feltétele volt, hogy az anya nem állhatott mással, a fenti időszak alatt egyidejűleg házassági kötelékben is. Ezt azért kell hangsúlyozni, mert a házassági kötelék fennállása (persze az életközösség ilyenkor egyidejűleg nem állhat fenn) önmagában nem zárja ki az élettársi kapcsolat létét, és nyilvántartásba vételét sem, ugyanakkor az apasági vélelem keletkeztető hatását igen. Ha a 300 nap alatt az anyának több bejegyzett élettársi kapcsolata volt, a vélelem akkor sem állhatott fenn.

Ehhez kapcsolódott azon rendelkezés is, miszerint az élettársak közös *kérelmére* az élettársi nyilvántartás tartalmazhatta az élettársak nyilatkozatát a születendő *közös gyermekeik családi nevérlől*.

Tekintettel arra, hogy az apasági vélelem keletkeztető joghatást, és az ahhoz kapcsolódó, születendő gyermek nevérlől való nyilatkozati lehetőséget is *hatályon kívül helyezték*, jelenleg a kapcsolathoz *minden szempontból ugyanazon joghatások* fűződnek, mint a nyilvántartásba nem vett, Ptk. szerinti *de facto* élettársi kapcsolathoz.

3. A bejegyzett élettársi kapcsolat főbb szabályai

3.1. Hatályos szabályok

3.1.1. Előzmények

A teljesség kedvéért megemlítenéd a bejegyzett élettársak jogintézményét először megteremteni kívánó *sikertelen kísérletként* említhető azon törvény, mely 2009. január 1-jén lépett volna hatályba. Az Országgyűlés ugyanis 2007 decemberében, az utolsó ülésnapján, az ilyen horderejű döntéshez szükséges szakmai egyeztetést, alkotmányos követelményeket és a kodifikációs folyamat addigi eredményeit jórészt figyelmen kívül hagyva, azt megkezdve, elfogadta a *bejegyzett élettársi kapcsolat*ról szóló 2007. évi CLXXXIV. törvényt. Az új jogszabály – mely *minden nagykorú személy számára* lehetővé tette volna, hogy *nemétől és szexuális irányultságától függetlenül* bejegyzett élettársi kapcsolatot létesíthessen, sértve ezzel a házasság védelmének alkotmányos elvét, közel azonos szintre helyezvén a két jog-

²⁰ 2010.01.01. – 2010.12.31 között. Az apasági vélelem keletkeztető joghatást azonban az egyes pénzügyi tárgyú törvények módosításáról szóló 2010. évi CLIX. törvény, 2011.01.01-jei hatállyal, hatályon kívül helyezte.

intézményt – nem ütötte meg az „alkotmányossági mércét”, ezért az Alkotmánybíróság még a hatályba lépése előtt, a 154/2008. (XII.17.) AB határozattal, alkotmányellenesség címén megsemmisítette, ezáltal hatályba lépésére sem kerülhetett sor.

Az AB határozat szerint viszont nem alkotmányellenes a bejegyzett élettársi kapcsolat jogintézményének létrehozása azonos nemű személyek számára, *ők ugyanis az Alkotmány alapján házasságot nem köthetnek. Az egyenlő méltóságú személyként kezelésüket azonban biztosítani kell, az Alkotmány korlátai között, a házastársakéhoz hasonló jogállást biztosítva számukra. Az azonos neműek tartós párkapcsolata számára ugyanis az elismerés és a védelem igénye – mivel ők házasságra nem léphetnek – az emberi méltósághoz való jogból²¹, és az abból származtatott önrendelkezési jogból, az általános cselekvési szabadságból, illetve a személyiség szabad kibontakoztatásához való jogból [8/1990. (IV. 23.) AB határozat, ABH 1990, 42, 45.] levezethető.*

Különnemű párok esetében azonban a „házasság vagy élettársi kapcsolat” szabad választás kérdése, ezért az ő esetükben indokolatlan és alkotmányellenes a közöttük létrehozni tervezett új kapcsolati forma lehetővé tétele.

Ilyen előzmények után az Országgyűlés megalkotta a 2009. évi XXIX. törvényt a bejegyzett élettársi kapcsolatáról, az ezzel összefüggő, valamint az élettársi viszony igazolásának megkönnyítéséhez szükséges egyes törvények módosításáról, amely ezúttal körültekintően, az AB határozatára is figyelemmel igyekezett meghatározni az újonnan megalkotott jogintézmény kereteit. (Az új jogszabály figyelemre méltó újítása továbbá, hogy egyúttal megteremtette a hagyományos értelemben vett, *de facto* élettársi kapcsolatban élők számára a fakultatív regisztráció lehetőségét is. Lásd erről a 2. pontot.)²²

3.1.2. A bejegyzett élettársi kapcsolat létrejötte

*Bejegyzett élettársi kapcsolat akkor jön létre, ha az anyakönyvvezető előtt együttesen jelenlévő két, tizennyolcadik életévét betöltött, azonos nemű személy személyesen kijelenti, hogy egymással bejegyzett élettársi kapcsolatot kíván létesíteni.*²³

Kiskorú részére bejegyzett élettársi kapcsolat létesítése nem engedélyezhető.

A bejegyzett élettársi kapcsolat létrejöttére – mint ahogy az az előzőekben is jól látható – a házasságkötés garanciális szabályainak mintájára határoz meg rendelkezéseket a törvény. Ezen túlmenően szintén a házasságkötéshez hasonlóan a bejegyzett élettársi kapcsolat létesítését megelőző eljárásban a feleknek nyilatkozniuk kell arról, hogy bejegyzett élettársi kapcsolatuknak legjobb tudomásuk szerint *nincs törvényes akadálya*, valamint igazolniuk kell azt is, hogy kapcsolatuk törvényes feltételei fennállnak.

A kapcsolat létesítésével összefüggő további részletszabályok az anyakönyvekről, a házasságkötési eljárásról és a névviselésről szóló 1982. évi 17. törvényerejű rendeletben²⁴ található, mely jogszabályt előreláthatólag 2012.01.01. napjával a 2010. évi I. törvényként kihirdetett új, Anyakönyvi eljárásról szóló törvény vált majd fel.

A tvr. rendelkezik többek között arról is, hogy

- a kapcsolat létrehozásának időpontját a felek kívánságát figyelembe véve kell kitűzni, a kapcsolat létrehozását megelőző eljárásról készített jegyzőkönyv felvéte-

²¹ Alkotmány 54. § (1) bekezdés.

²² A törvény bejegyzett élettársakra vonatkozó rendelkezései 2009.07.01. napjával, míg az *Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartására* (fakultatív regisztráció) vonatkozó rendelkezések 2010.01.01. napjával léptek hatályba.

²³ Bét. 1. § (Hatályba lépett: 2009.07.01-jén.)

²⁴ (A vonatkozó rész hatályba lépett: 2009.07.01-jén.)

létől számított hat hónapon belül *bármikor*. A házasságkötéseknél irányadó 30 napos kötelező várakozási idő rájuk tehát nem vonatkozik!

- A bejegyzett élettársi kapcsolat létesítése *nyilvános és méltóságteljes*. Ettől eltérni csak akkor lehet, ha a felek ezt kérik.
- *Két tanú* jelenléte szükséges az eljárás során.
- A kapcsolat létrehozására irányuló nyilatkozatnak *egybehangzónak* kell lenni (mindkét fél igent kell, hogy mondjon), mely nem köthető sem időhöz, sem feltételhez.

Az anyakönyvvezető a kijelentés megtörténte után a bejegyzett élettársi kapcsolat létrejöttének tényét a *bejegyzett élettársi kapcsolatok anyakönyvébe* bejegyzi. A bejegyzés deklaratív hatályú.

3.1.3. A bejegyzett élettársi kapcsolat joghatásai

A bejegyzett élettársi kapcsolat joghatásait illetően általánosságban a *Csjt. házasságra* vonatkozó szabályai az irányadók. Az Alkotmánybíróság döntéseiből következően *eltérések csak ott lehetségesek, ahol ezek az azonos neműek közti párkapcsolatok természetéből következnek*.

Ezzel a külön törvény tulajdonképpen *családjogi jogintézményként* ismeri el a bejegyzett élettársi kapcsolatot, és csak a házasságtól *eltérő szabályokra utal*.

A jogintézmény ennek megfelelően a *házassággal azonos tartási, vagyoni jogi, lakáshasználat jogához kapcsolódó és öröklési jogi joghatásokkal jár*.

A *különbségek* pedig az alábbiakban nyilvánulnak meg:

- A törvény a bejegyzett élettársi kapcsolatban élőknek nem teszi lehetővé *gyermek közös örökbefogadását*. A bejegyzett élettársak egyrészt együttesen nem fogadhatnak örökbe, másrészt arra sincs lehetőségük, hogy az egyik bejegyzett élettárs partnerének gyermekét örökbe fogadják.
- Nem alkalmazhatóak esetükben a *házassági névviselés szabályai*.
- Az *emberi reprodukcióra irányuló, külön törvény szerinti eljárásokban* sem vehetnek részt.
- A bejegyzett élettársi kapcsolat továbbá *apasági vélelmet* sem keletkeztet.

3.1.4. A bejegyzett élettársi kapcsolat megszűnése

A bejegyzett élettársi kapcsolat megszűnik

- a) az egyik bejegyzett élettárs halálával,
- b) bírósági felbontással (polgári peres eljárás útján) vagy
- c) a felek közös kérelmére, közjegyző általi megszüntetéssel (közjegyzői nemperes eljárás útján).²⁵

A bejegyzett élettársi kapcsolat megszűnésére, a házasság megszűnésére vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni, de a törvény a felek *egyező akaratnyilvánítása* (közös meg-egyezés) esetén a bírósági eljárásnál *rugalmasabb és gyorsabb, új jogintézményként* létre-

²⁵ Ld. Kjnp. A vonatkozó rész hatályba lépett: 2009.07.01. napján.

hozott *közjegyzői eljárásban* is lehetőséget ad a megszüntetésre, ha a felek a törvényben meghatározott kérdéseket megegyezéssel rendezik.

A bejegyzett élettársi kapcsolat közjegyző általi megszüntetésének *feltételei* a következők:

- a) azt a bejegyzett élettársak *befolyásmentesen, közösen* kérik,
- b) egyik bejegyzett élettársnak *sincs olyan gyermeke*, akinek tartására a bejegyzett élettársak közösen kötelezettek,²⁶ és
- c) a bejegyzett élettársak az őket egymással szemben terhelő, jogszabályon alapuló *tartás, a közös lakás használata*, valamint – az ingatlanon fennálló közös tulajdon megszüntetése kivételével – a bejegyzett élettársi *közös vagyon megosztása* kérdésében *közjegyzői okiratba vagy ügyvéd által ellenjegyzett magánokiratba* foglaltan megegyeztek.

Ha a felek *egyezségét* a közjegyző *jóváhagyta*, a bejegyzett élettársi kapcsolatát *végzés-sel megszünteti*. A felek *egyezségét jóváhagyó végzés* a bíróság által jóváhagyott *egyezség-gel*, a bejegyzett élettársi kapcsolatot megszüntető *végzés* pedig a bíróság ítéletével azonos hatályú. A végzések ellen *nincs helye felülvizsgálati kérelemnek*.

Az eljárásban *bizonyításnak és igazolásnak nincs helye*.

A *személyes megjelenés kötelező*.

3.2. Bejegyzett élettársi kapcsolat az új Ptk. Családjog Könyvében²⁷

Az új Ptk. *Családjog Könyvének Harmadik része* – a házasság jogintézménye és az élettársi kapcsolat közé ékelve – a bejegyzett élettársi kapcsolat címet viselte. A kifejtés a jogintézmény főbb szabályainak három szakaszt szentelt.

A Bét-tel egyezően meghatározta a bejegyzett élettársi kapcsolat *fogalmát*, és szolt a *joghatásokról*, végül utal arra, hogy a részletszabályokról *külön törvény* rendelkezik. Várhatóan az újonnan elkészülő Ptk. sem rendelkezik többről.

Utószó

A szerző egyik nagy dilemmája az elnevezésbeli egységesítés kérdése, mely vonatkozásban még jogirodalomról nemigen, gyakorlatról is alig-alig beszélhetünk. A regisztrált élettársi kapcsolat elnevezést, a médiában és a hétköznapiakban oly sokszor hangoztatott bejegyzett élettársakkal való azonosítástól eltérően, magam inkább a „nyilvántartott” élettársakra használom, tekintettel a kodifikációs folyamat első, közel egy évtizedig tartó időszakában használt kifejezés tartalmi megfeleltetésére, valamint a jogszabályi rendelkezések nyelvtani, nyelvi értelmezésére.²⁸ Bár külföldön a fogalom sok esetben valóban a bejegyzett élet-

²⁶ Ld. CSK.

²⁷ Ld. 2. lábjegyzet, új Ptk.-hoz fűzött indokolás.

²⁸ Az új Polgári Törvénykönyv Konceptiója (továbbiakban: *I. Konceptió* 52. ; megjelent a magyar Közlöny 2002. év 15. szám II. kötetben) a *regisztrált élettársi kapcsolat* törvényes feltételei kidolgozásának szükségességéről szól. Leszögezi, hogy nem azokat a külföldi mintákat tartja követendőnek, ahol kizárólag egynemű élettársak számára a házasság intézményét helyettesítő jogintézményként hozták létre a regisztrált élettársi kapcsolat lehetőségét (lásd: Dánia, Németország), hanem azokat, amelyek más rendeltetést szánnak a jogintézménynek (lásd: Hollandia).

társi kapcsolat „szó szerinti” fordításából eredeztethető, azonban ott többnyire nincs egy „harmadik”, nyilvántartott változat is.²⁹ A bejegyzett élettársi kapcsolat nézetem szerint semmiképpen sem azonosítható a regisztrált élettársi kapcsolattal, ugyanis előbbi esetben lényegesen többről van szó, mintsem pusztán regisztrálásról.

Bízom abban, hogy az élettársak valamennyi változatát érintő szabályozásnak a gyakorlatban való letisztulása a túlbujánzó jogszabályalkotást leegyszerűsíti, és a kodifikációs fo-

Bár az új Polgári Törvénykönyv Konceptiója és tematikája a 1003/2003.(I.25.) Korm. határozatával elfogadott szöveg, amely e határozat mellékleteként megjelent a Magyar Közlöny 2003. évi különszámában. (továbbiakban: II. Konceptió. 51.) „nem javasolja regisztrált élettársi kapcsolatok bevezetését”. A kérdés továbbgondolásra érdemes.

Tóth Ádám szerint szükség van valamilyen egyszerű és alacsony költségű nyilvántartásra, ahová az élettársi együttélési szándékot be lehet jelenteni. A nyilvántartás felállítását a már létező közjegyzői nyilvántartások mellett tartja elképzelhetőnek. v.ö. TÓTH ÁDÁM: *Élettársi nyilvántartás*. In: *Közjegyzők Közlönye*. 2003/4. sz. 12-14.

2005 májusában benyújtott *képviselői önálló indítvány*, melyet az Országgyűlés Hivatala T/16349. számon vett nyilvántartásba, az *élettársi kapcsolatok regisztrálása* címet viseli. A törvényjavaslat lehetővé tette volna az élettársi kapcsolat anyakönyvezető általi regisztrálását, amennyiben egyik fél sem él házassági kötelékben. Az ily módon regisztrált kapcsolatok lényegi következménye, hogy az élettársat az öröklés, valamint a közös lakás használatára nézve a házastársakkal azonos jogállásúnak ismert el. v.ö. T/16349 Törvényjavaslat Általános indoklás. letölthető: <http://www.mkogy.hu/irom37/16349/16349.pdf>

Kárpáti József szerint a szabályozás jövője az igazi jogi garanciákkal körülbástyázott, a házasság jogintézménye és az élettársi kapcsolat közé illeszthető, bejegyzett életpartnerség intézményének a bevezetése, mely hatósági bejegyzéssel, azaz konstitutív hatállyal jönne létre, és a nyilvántartásból való törléssel ugyanilyen módon szűnne meg. v.ö. KÁRPÁTI JÓZSEF: *A regisztrált élettársi kapcsolat az új PTK koncepciójában*. Fundamentum, 2005/2. 87. A Polgári Törvénykönyv vonatkozó része a Harmadik Könyv, Családjogi Javaslat – normaszöveg és indoklás. Budapest, 2006. március 31. (továbbiakban: CSK. 2006.) az élettársi jogviszony nyilvántartása elnevezés alatt az élettársi kapcsolat tényének bejegyzését teszi lehetővé a helyi önkormányzat jegyzője által vezetett nyilvántartásba. (CSK. 2006.3:88.§(1) bekezdés)

A Polgári Törvénykönyv normaszöveg tervezetének (hivatalosan a második, munkapéldány jelleggel pedig már a többedik) 2007. október 29-re dátumozott változata (továbbiakban: CSK. 2007.) nem használja a regisztráció kifejezést, ehelyett új jogintézményként említi a bejegyzett élettársi kapcsolatot, mely az anyakönyvvezető előtti tett akaratnyilatkozattal jönne létre, és amely a házastársakra vonatkozó jogokat és kötelezettségeket nagyrészt rájuk is kiterjesztené (tartás, lakáshasználat, vagyoni viszonyok rendezése). 3:101.§ A tervezet szerint „Az anyakönyvvezető által vezetett nyilvántartás részletes szabályairól külön törvény rendelkezik. (3:101.§ (4) bekezdés.)

A 2008.03.25. napján jelent meg Polgári Törvénykönyv normaszöveg tervezetének újabb változata (továbbiakban: CSK. 2008.), mely szerkezetileg változatot csupán a bejegyzett élettársi kapcsolat intézményén, azt ugyanis a házasság és az élettársi kapcsolat között, a Harmadik Részben helyezi el: 3:85.§ A kapcsolat az anyakönyvvezető előtti egybehangzó akaratnyilatkozattal jön létre.

(Valamennyi normaszöveg tervezet az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium honlapján vált hozzáférhetővé, melyek azonban mára nem érhetők el.)

Lényegében ezen a felálláson a 2009-ben elfogadott, de hatályba nem lépett Ptk. (2009. évi CXX. törvény) sem változtatott.

A normaszöveg tervezetekhez, és elfogadott, de hatályban nem lépett törvényhez képest valamelyest eltérő álláspontot képvisel a Szakértői Javaslat 3:86.§-a. A bejegyzett élettársi kapcsolatot nemtől függetlenül tenné lehetővé, mely – eltérően a korábbi elképzelésekhez képest – az anyakönyvvezető e célból vezetett nyilvántartásba való bejegyzése által jönne létre. A nyilvántartásnak tehát konstitutív hatálya lenne.

²⁹ A fogalom a jogirodalomban sem egységesen használt. Registrerat partnerskap, azaz bejegyzett partnerkapcsolat Svédországban. v.ö. SZEIBERT ORSOLYA: *Az élettársak és vagyoni viszonyaik*. Hvg-Orac, Budapest. 2010. 113.

Registreret partnerskab, azaz bejegyzett partnerkapcsolat Dániában. v.ö. SZEIBERT 118., míg Szentistváninál nyilvántartott partnerkapcsolatként szerepel. v.ö. SZENTISTVÁNI RÉKA: *Azonos neműek párkapcsolatai*. In: *Közjegyzők Közlönye*, 2000/12. sz. 5.

Reistrert partnerskap, azaz bejegyzett partnerkapcsolat Norvégiában. v.ö. SZEIBERT: 125.; ugyanígy fordítja a fogalmat SZENTISTVÁNI: 7.

Geregistreerd partnerschap, azaz bejegyzett partnerkapcsolat Hollandiában. v.ö. SZEIBERT: 140.; Szentistváninál nyilvántartott partnerkapcsolatként szerepel. SZENTISTVÁNI: 10.

Lebenpartnerschaftgesetz (LpartG) az ún. regisztrált partnerkapcsolat fogalmát rögzíti, melynek érvényes létrejötte hatósági bejegyzéshez kötött. v.ö. TOLDI JUDIT: *Az élettársi kapcsolat értékelése a német alkotmányban*. In: *Jogelméleti Szemle*. 2005/3. sz. 5.

lyamat „második felvonásának” eredményeként a fogalmak is egyértelmű tartalmat hordoznak majd, mindenki számára.

ANDREA HEGEDŰS

AUSKENNEN IN DEM LABYRINTH DER VERCHIEDENEN
VARIANTEN DER LEBENSGENOSSISCHE BEZIEHUNG

(Zusammenfassung)

In dem letzten Jahrzehnt wurde der Rechtsschaffungsvorgang sich verschnellert, wonach die lebensgenossische Beziehung, die wurde als Stiefkind vom ungarischen Gesetzgeber verwaltet, heutzutage in sieben Rechtsnorm³⁰ geregelt ist.

Der Author bemüht sich mit Abgrenzung die in Ptk. (das ungarische Bürgerliches Gesetzbuch) geregelt „de facto” lebensgenossische Beziehung und die vor dem Standesamt entstehende registrierte lebensgenossische Beziehung. Die wichtigste Grundlage in der Abhandlung: Begriffstimmung, Entstehung und Abbruch der Beziehungen und ihre Rechtswirkungen mit Rücksicht auf geltende Regelung und auf die vorbereitenden familienrechtlichen Normen in neuem ungarischen Bürgerliches Gesetzbuch.

Die Abhandlung betrachtet als zentrale Frage die eindeutige Abgrenzung der Ausdrücke der „registrierte” und „eingetragte” Lebensgefährte, und die Benutzung dieser Begriffe mit Rücksicht auf der Rechtsicherheit.

³⁰ Gesetz vom 1959. IV. – über Bürgerliches Gesetzbuch (im weiteren: BGB)

Gesetz vom 2009. CXX. – über Bürgerliches Gesetzbuch (im weiteren: neues BGB). Ich bemerke dass, der Rechtsnorm nicht in Kraft treten wird nachdem Gesetz vom 2010. LXXIII. über Zusammenhängende Gesetzänderungen. Der Teil der Lebensgefährte wurde aber durch lange Einigung entstehen, so diese Vorschrift scheinen als dauerhaft, hiefür hat ich von ihre schematische Darlegung nicht abgesehen.

Gesetz vom 2007. CLXXXIV. – über die eingetragte lebensgenossische Beziehung. (Ich bemerke, dass der Rechtsnorm von das Verfassungsgericht in Beschluss 154/2008. (XII. 17.) wegen Verfassungsverletzung für nichtig erklärt wurde.

Gesetz vom 2009. XXIX. – über die eingetragte lebensgenossische Beziehung, und zusammenhängend über einige Gesetzänderungen

Gesetz vom 2008. XLV. – über einige notarielle nichtstreitige Verfahren

Gesetz vom 1982. 17. – über Personenstandsregister, über die Eheschliessung und über die Namensrecht

Gesetz vom 2010. I. – über die Personenstandsregister